

**ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОГО
СИНТАКСИСУ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ
(на матеріалі творів Г. Гарсія Маркеса)**

Стаття присвячена розгляду функціонування засобів експресивного синтаксису у творах Г.Гарсія Маркеса. Проаналізовано особливості їхнього відтворення в українських перекладах.

Ключові слова: *засоби експресивного синтаксису, синтаксичний стилістичний прийом, повтор, полісиндетон, інверсія, функція.*

Поява нових робіт, присвячених вивченню кожного синтаксичного стилістичного прийому окремо та в його взаємодії з іншими синтаксичними стилістичними прийомами, сприятиме розробці проблеми стилістичного опису мови та опису системи експресивного синтаксису зокрема. Дослідження засобів експресивного синтаксису є важливим також у межах теорії лінгвістики тексту. Синтаксичні стилістичні прийоми, завдяки певній конфігурації, не лише надають експресії мові, але й слугують засобами організації тексту.

У нашій роботі ми розглядаємо синтаксичні стилістичні прийоми як важливий складник індивідуального стилю Г.Гарсія Маркеса, однак їх дослідження цікавить нас не лише з погляду особливостей їхнього застосування автором, а й з перекладознавчого, оскільки відтворення цих прийомів може викликати певні труднощі та вимагає від перекладача неабиякої майстерності. Значний стилістичний потенціал, багатофункціональність засобів експресивного синтаксису та необхідність з'ясування адекватних способів відтворення їх в українському перекладі зумовлюють актуальність нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є засоби експресивного синтаксису у творах Г. Гарсія Маркеса, зокрема полісиндетон, повтор та інверсія.

Предметом аналізу виступають особливості функціонування засобів експресивного синтаксису у творах Г.Гарсія Маркеса та варіанти їхнього відтворення в українському перекладі.

Мета роботи – встановити роль експресивних засобів синтаксису в образній системі художніх творів Г. Гарсія Маркеса та проаналізувати закономірності їхнього відтворення в українському перекладі.

Матеріалом дослідження є романи Г. Гарсія Маркеса "Осінь патріарха" та "Записник з моїми сумними курвами".

Дослідженням проблем експресивного синтаксису займалися такі науковці, як І. Білодід, О. Веселовський, В. Виноградов, А. Коваль, Б. Томашевський та ін.

Синтаксичні засоби вираження мовлення складає група так званих стилістичних фігур мовлення, які являють собою особливі побудови, що відхиляються від звичайного синтаксичного типу й дають оригінальну форму для образного вираження думок та почувань людини [Білодід 1973, 357].

Особливо продуктивними засобами експресивного синтаксису у проаналізованих нами романах Г. Гарсія Маркеса є повтори, полісиндетон, інверсія.

У творах Г. Гарсія Маркеса повтори виступають не лише поширеним засобом організації тексту, а й виконують різні стилістичні функції.

Так, у романі "Осінь патріарха" автор вдається до дистанційного повторення іменника *otoño*, зокрема словосполучення *en visperas de su otoño*. У творі такий повтор має кілька функцій, зокрема його використання веде до створення лейтмотиву в романі. Осінь людського життя – це пора, коли людина пожинає плоди своїх вчинків, дій, коли вона відчуває самотність, безпорадність. Засобом актуалізації повтору є його використання в заголовку та в різних контекстах впродовж всього твору. Однак, при відтворенні словосполучення *en visperas de su otoño* перекладачі С. Борщевський та С. Жолоб вдаються до варіацій, зокрема: *...на порозі його осені...* [Márquez 1978, 118]; *...напередодні його осені...* [Márquez 1978, 107], що вважаємо не досить вдалим. Окрім смислової функції, такий повтор покликаний створити стійку характеристику образу, чому б сприяло збереження єдиного варіанту перекладу.

Характерним для роману також є образний та тематичний повтор, зокрема повторюється образ мерця, картина змалювання тіла головного героя *carcomido de gallinazos*. Засобом актуалізації повтору є його розташування в сильних композиційних позиціях, зокрема з такого образного та тематичного повтору починаються

перший, другий та третій розділи роману. Це активізує увагу читача, змушує заглибитись у зміст оповіді, а також веде до створення стійкого образу. Однак відтворення цього повтору в українському перекладі характеризується варіативністю: *tílo, gеть podзьобане грифами...* [Márquez 1978, 118]; *...його обкльоване грифами тіло...* [Márquez 1978, 23], що призводить до порушення цілісності створеного автором образу. Окрім того, роман "Осінь патріарха" характеризується спіральним розгортанням часу у творі, тож використання автором повтору через певні відрізки тексту сприяє порушенню поступальної динаміки твору, створенню ефекту епізодичності.

Досить частотними в романі "Осінь патріарха" є дієслівні повтори: *...vimos las oficinas privadas y las salas oficiales en ruinas..., vimos cuadros heroicos de santos y militares tirados por el suelo entre muebles rotos y plastas recientes de boñiga de vacas, vimos un comedor comido por las vacas..., vimos abandonada en un rincón la máquina del viento* [Márquez 1989, 11] – *...ми бачили зруйновані канцелярії..., а далі, серед свіжих коров'ячих кізків та потрочених меблів, валялися героїчні полотна з життя святих і полководців; ми побачили об'їдену коровами їдальню..., ми побачили кинуту в кутку машину вітру...* [Márquez 1978, 4].

Дієслівні повтори сприяють не лише динамізації та інтенсифікації оповіді, а й ведуть до посилення емоційного звучання цього уривку завдяки актуалізації зображуваного. Однак в українському перекладі їхнє відтворення є неповним. Випущення дієслова *vimos* при його першому повторенні призводить до порушення ритміки оригіналу.

У наступному прикладі через звуження в українському перекладі лексичного і звукового повторення дієслова *siguió* зазнає спрощення задуманий автором образ, нейтралізується емоційно-інтенсифікуюча функція повтору: *Cuando pasó el cataclismo siguió oyendo músicas remotas en la tarde sin viento, siguió matando mosquitos..., siguió viendo la lumbre de los incendios en el horizonte...* [Márquez 1989, 36] – *Коли катастрофа минула, він все ще чув далеку музику серед вечірнього безвітря, бив москітів..., бачив заграви пожеж на обрії...* [Márquez 1989, 19].

Не зберігається повтор і в перекладі наступного фрагменту: *...inmune al calor y al polvo..., inmune al desaliento del trópico, inmune a las cagadas de los pájaros de la madre muerta* [Márquez 1989, 141] – *...він*

зовсім не зважає на спеку та куряву, на тропічну нудьгу, на послід пташок небіжчиці матері... [Márquez 1978, 97].

У іспанському реченні завдяки багаторазовому повторенню прикметника *intine* відбувається посилення оцінки емоційного стану героя. В українському перекладі такого посилення не відбувається, окрім того, подвійне випущення прикметника призводить до скорочення фрази та позбавлення її звукового повтору, а відтак і до зміни її ритміки.

Конвергенція експресивних засобів синтаксису є поширеним стилістичним прийомом у творах Г. Гарсія Маркеса. Взаємодія стилістичних прийомів сприяє посиленню експресивного потенціалу певного відрізка тексту.

Так, у наступному прикладі підсилення стилістичної функції повтору супроводжується його взаємодією із градацією: *...veíamos la luz intermitente del faro que inundaba de sus aguas verdes y lánguidas los salones en ruinas, veíamos las lámparas de pobres dentro del cascarón..., veíamos abajo la ciudad dispersa y humeante, el horizonte instantáneo...* [Márquez 1989, 128] – ми побачили зелене сяйво маяка, що заливало зруйновані покої кволою хвилею; ми побачили лампи бідняків серед громаддя схожих на скелі напірозвалених будівель..., ми побачили розпростерте внизу димуюче місто, побачили обрій, який з'явився на мить... [Márquez 1978, 91]. В українському перекладі ми спостерігаємо точність відтворення як синтаксичних засобів, так і образності оригіналу.

Взаємодія повтору із синтаксичним паралелізмом також є засобом посилення експресії оповіді: *...su madre que lo había concebido sola, que lo había parido sola, que se estuvo pudriendo sola...* [Márquez 1989, 132] – ...його мати, яка зачала його сама, народила його сама, а тепер сама гнила живцем... [Márquez 1978, 93]. Кожне наступне повторення займенника *sola* сприяє водночас деталізації образу та заглибленню у внутрішній світ героїні. В українському перекладі, не зважаючи на інверсію займенника *сама* та зміну характеру синтаксичного зв'язку останньої конструкції з попередньою, збереження повтору забезпечує відтворення його стилістичної функції в оригіналі.

Інверсія є також засобом емпатичного виділення окремих елементів. Вона зберігається у перекладі наступних фрагментів: *1) Me pregunté de qué servía despertarla, humillado y triste como me sentía, y frio como un lebranche* [Márquez 2006, 31] – Я запитав себе, пощо її

будитиму, такий сумний і принижений, яким я себе відчував, і холодний, мов сом [Márquez 2005, 12];

2) *Nítidas, ineluctables, sonaron entonces las campanadas de las doce de la noche, y empezó la madrugada del 29 de agosto...* [Márquez 2006, 31] – *Виразно й невідворотно пробили опівнічні дзвони, і почався досвіток 29 серпня...* [Márquez 2005, 12].

У наведених нижче прикладах перекладачі Г. Грабовська, С. Борщевський та С. Жолоб чомусь не зберегли інверсію в оригіналі, хоча це було можливим, тим самим не відтворивши експресивності висловлювань:

1) *Trabajo me costó mantener mi puesto y mi columna en El Diario de La Paz, después de aquella afrenta social* [Márquez 2006, 41] – *Кожувало мені трудо зберегти свої місце і колонку в "Діаріо де ля Пас" – після того публічного скандалу* [Márquez 2005, 14];

2) *Malos tiempos aquellos mi general...* [Márquez 1989, 132] – *"То були погані часи, мій генерале, ..."* [Márquez 1978, 93].

Стилістичний прийом полісиндетон базується на використанні автором багатосполучникових конструкцій, зокрема тих, що вводяться за допомогою іспанського сполучника *y*. У романі "Осінь патріарха" полісиндетон виступає варіантом побудови тексту. Своєрідністю синтаксичної будови роману є наявність дуже довгих поліінформативних речень, у межах яких ми можемо виділити чималу кількість сурядних та підрядних речень. Одним із частотних поєднань у романі є поєднання внутрішньої та зовнішньої багатосполучності, а саме однорідних присудків, додатків та сурядних речень. Також досить розповсюдженими є випадки, коли полісиндетон поєднує речення та одночасно відкриває однорідний ряд в одному або в кількох з них.

Українські переклади не завжди зберігають полісиндетон, хоча є приклади майже повного його відтворення: 1) *..., y guiándonos por el viento de putrefacción... encontramos en la sala de audiencias..., y entonces empujamos una puerta lateral..., y allí lo vimos a él, con el uniforme de lienzo sin insignias, las polainas, ..., y estaba tirado en el suelo...* [Márquez 1989, 11] – *...і прямуючи туди, звідки...тягло духом тліну, ми дійшли до конференц-залу...; і, нарешті, ми штовхнули бічні двері..., і побачили його – в полотняному мундирі без ступеневих знаків, у крагах, ...; він лежав долілиць на підлозі* [Márquez 1978, 5]. Перший, другий та третій сполучники приєднують однорідні члени речення. Функція полісиндетону в іспанському реченні полягає одночасно у вираженні послідовності дії та наростання напруги оповіді.

Останній сполучник у скоріше має функцію роз'яснення та доповнення змісту попередньої фрази. Гадаємо, що, керуючись саме бажанням відтворити цю функцію сполучника, перекладачі С. Борщевський та С. Жолоб вдалися до його заміни на двокрапку.

2)...*у dejaba la sala de audiencias a merced de los delirios de los tiburones y rebasaba los niveles más altos de los océanos prehistóricos, y desbordaba la faz de la tierra, y el espacio y el tiempo, y sólo quedaba él solo...*[Márquez 1989, 17] – ... і віддав конференц-зал на поталу знавіснлим акулам, і пересягнув найвищий рівень доісторичного океану, затопивши всю землю, і простір, і час, – зостався тільки він один...[Márquez 1978, 7].

У наведеному прикладі двічі випущено сполучник *y*. У першому випадку ми вважаємо це недоцільним, оскільки його відтворення нам видається цілком можливим і потрібним для збереження ритмічної будови оригіналу й посилення емоційного звучання всього відрізу, що досягається також одночасним застосуванням автором градації. Натомість можливість випущення останнього сполучника зумовлена його функцією в іспанському реченні, а саме вираженням наслідкових відношень, що дало змогу перекладачам замінити сполучник на тире.

Заміну сполучникового зв'язку на безсполучниковий спостерігаємо у наступному прикладі:

... *y asumió de viva voz y de cuerpo presente la responsabilidad solemne de interpretar la voluntad popular..., y en cuyo artículo primero proclamó la santidad civil de Bendición Alvarado..., y en el artículo segundo y a partir de la promulgación del presente decreto se declaró el estado de guerra..., y en el artículo tercero se ordenó la expulsión inmediata, pública y solemne del señor arzobispo..., los curas y las monjas y cuantas gentes nativas..., y se ordenó en el artículo cuarto y último la expropiación de los bienes de la iglesia...* [Márquez 1989, 157] – ... і заявив урочисто, що бере на себе всю відповідальність, виявляючи свою волю декретом, ...; стаття перша цього декрету проголошувала громадянську святість Бендісьйон Альварардо...; стаття друга оголошувала стан війни...; стаття третя містила наказ про негайне публічне вигнання за межі країни сеньйора архієпископа..., священників та черниць, а також усіх тих підданих...; стаття четверта й остання оголошувала експропріацію всього церковного майна...[Márquez 1978, 106].

Використання полісіндетону є особливістю побудови даного відрізу тексту. Також цей прийом є засобом емфатичного

виділення кожного наступного відрізка речення завдяки створенню звукового повтору. У наведеному вище прикладі ми спостерігаємо випущення іспанського сполучника *y* та заміну сполучникового зв'язку на безсполучниковий. За допомогою сполучника *y* поєднуються й однорідні члени речення в четвертому реченні. Перераховуючи тих, кого чекає вигнання, автор вдається до полісиндетону, який у даному випадку виконує функцію деталізації. Варіантами його відтворення в українському перекладі стануть сполучники сурядності *та* та *а*. Імплікація полісиндетону веде до позбавлення всього відрізка звукового повтору, що в ритмомелодиці оригіналу відіграє важливу роль. Заміна сполучникового зв'язку на безсполучниковий може бути зумовлена деякою змістовою віддаленістю та поширеністю речень.

Прикладом неповного відтворення полісиндетону може слугувати наступний переклад іспанського речення: *...y se oyó el interminable aullido de pavor de la mula ...a través de los climas sucesivos e instantáneos de los cromos de ciencias naturales del precipicio y el nacimiento exiguo de las grandes aguas navegables...por donde se trepaban a lomo de indio...los doctores sabios, y las mesetas de magnolias silvestres donde pacían las ovejas...y las mansiones de los cafetales... y el sol inmóvil y el polvo ardiente y la cucurbita pepo y la cucurbita melo y las vacas flacas y tristes del departamento del atlántico...y la exhalación de la mula...que se despanzurró...y las gallinitas espantadas del fondo del abismo [Márquez 1989, 150] – і моторошно заревів мул..., – тільки замигтіли один за одним пояси різних кліматичних зон; маленькі джерела великих судноплавних рік, а далі – крутосхили, якими видираються індіанці, несучи на своїх спинах учених..., а далі – вкриті дикими магноліями плато, де пасуться ...вівці..., а далі будинки серед кавових плантацій..., а далі – нерухоме сонце, розпечена пилука, гарбузи, дині, худючі понурі корови атлантичної провінції..., – і нарешті мул гепнув...і перелякані куріпки розлетілися врізнобіч [Márquez 1978, 102].*

Полісиндетон у наведеному вище фрагменті виконує одночасно кілька функцій: експресивно-зображальну та емоційну. Окрім того, кожна наступна фраза завдяки полісиндетону доповнює та розширює зміст попередньої. Відповідниками іспанського сполучника *y* в українській мові є сполучники *і* та *а*. Однією з функцій сполучника *а* в українській мові є доповнення понять, значень. Зважаючи на це, перекладачі С. Борщевський та С. Жолоб вдалися до заміни сполучників. Введення у перекладі сполучника

а, його повтор та підсилення за рахунок додавання прислівника *дали* дозволяє перекладачам зберегти звуковий повтор в оригіналі, а також відтворити функції полісиндетону. Використання полісиндетону для перерахування однорідних членів речення *...y el polvo ardiente y la cucurbita pepo y la cucurbita melo y las vacas flacas y tristes...* посилює уточнюючу функцію прийому та сприяє емпатичному виділенню кожного з однорідних членів. Вилучення полісиндетону в цьому відрізку речення призводить, з одного боку, до скорочення фрази, і відтак порушенню ритміки, з іншого – до послаблення у перекладі функції прийому.

Полісиндетон можна використовувати не лише для передавання послідовності дії, а й для зображення внутрішнього світу людини, його переживань. У такому випадку домінуючою стає емоційно-оцінна функція полісиндетону, за якої важливого значення набуває його лексико-семантичне наповнення: *..., y él comprendió que era muerte y se encerró a ocuparse de su madre con una abnegación de madre...*[Márquez 1989, 132] – *...і він зрозумів, що це смерть – і, замкнувшись у палаці, став доглядати хвору матір по материнському дбайливо...*[Márquez 1978, 93].

Крім того, є випадки поєднання полісиндетону з іншими стилістичними прийомами. Так, у наступному прикладі емоційно-оцінна функція полісиндетону посилюється завдяки його поєднанню із антиклімаксом: *...al principio suscitaba el miedo, y después el asombro y por último la curiosidad...*[Márquez 1989, 148] – *...і викликав спочатку страх, потім – здивування, і врешті-решт – цікавість...*[Márquez 1978, 101].

Отже, засоби вираження експресивного синтаксису у творах Г. Гарсія Маркеса беруть активну участь у побудові текстів. Водночас вони є особливо продуктивними завдяки своєму стилістичному потенціалу. У розглянутих нами романах Г. Гарсія Маркеса засоби експресивного синтаксису виконують такі функції: текстотвірну, ритмоутворюючу, емоційно-оцінну, зображальну, уточнюючу, динамізуючу. Не завжди проаналізовані нами стилістичні синтаксичні прийоми були відтворенні повною мірою, що призвело до порушення ритмомелодики перекладених відрізків, часткової втрати або нейтралізації функцій засобів експресивного синтаксису, спрощенню задуманих автором образів.

Проведене дослідження не є вичерпним. Аналіз засобів експресивного синтаксису у прозі Г. Гарсія Маркеса може бути спрямований на розгляд особливостей їхнього функціонування

залежно від жанру твору. Подальші перекладознавчі дослідження синтаксичних стилістичних прийомів сприятимуть встановленню адекватних способів їхнього відтворення в українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / І. К. Білодід – К. : "Наукова думка", 1973. – 439 с.
2. Гарузова Л. В. Лингвистическая природа и стилистические функции полисиндетона (на материале английского языка): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. №10.02.04 – германские языки / Лариса Викентьевна Гарузова; Московск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. М. Тореза. – Москва, 1977. – 23 с.
3. Змиевская Н. А. Лингвостилистические особенности дистантного повтора и его роль в организации текста (на материале английской и американской прозы): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. №10.09.04 – германские языки / Нина Александровна Змиевская; Московск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. М. Тореза. – Москва, 1978. – 25 с.
4. Ткаченко А. О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства / А. О. Ткаченко. – К.: "ВПЦ" Київський національний університет, 2003. – 448 с.
6. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / О. І. Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
7. Шишкова Т. Н., Попок Х.-К. Л. Стилїстика испанского языка / Т. Н. Шишкова, Х.-К. Л. Попок. – Минск: Высшая школа, 1989. – 135 с.
8. Маркес Г. Гарсія Осінь патріарха: Роман / З ісп. пер. Сергій Борщевський, Світлана Жолоб // Всесвіт. – 1978. – № 1. – С.3-43 (Початок).
9. Маркес Г. Гарсія Осінь патріарха: Роман / З ісп. пер. Сергій Борщевський, Світлана Жолоб // Всесвіт. –1978. – № 2. – С.118-137 (Продовження).
10. Маркес Г. Гарсія Записник з моїми сумними курвами: Роман / З ісп. пер. Галина Грабовська // Всесвіт. – 2005. – № 11 – С. 3-38.
11. Márquez G. García El otoño del patriarca / G. García Márquez. – Madrid: MONDADORY, 1989. – 265 p.
12. Márquez G. García Memoria de mis putas tristes / G. García Márquez. – Barcelona: Mondadori, 2006. – 109 p.

Стаття надійшла до редакції 22.04.13.

Омельченко О., асист.,
КНУ імені Тараса Шевченка

**ВОССОЗДАНИЕ СРЕДСТВ ЭКСПРЕССИВНОГО
СИНТАКСИСА В УКРАИНСКОМ ПЕРЕВОДЕ
(на матеріалі произведень Г.Гарсія Маркеса)**

Статья посвящена рассмотрению функционирования средств экспрессивного синтаксиса в произведениях Г.Гарсия Маркеса. Проанализированы особенности их воссоздания в украинских переводах.

Ключевые слова: *средства выражения экспрессивного синтаксиса, синтаксический стилистический прием, повтор, полисиндетон, инверсия, функция.*

Omelchenko O., Assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

**REPRODUCTION OF THE MEANS OF EXPRESSIVE SYNTAX IN
THE UKRAINIAN TRANSLATION
(on the basis of the prose of G.García Márquez)**

The article focuses on the functioning of the means of expressive syntax in the prose of G.García Márquez. The peculiarities of their reproducing in Ukrainian translations are highlighted.

Key words: means of expressive syntax, syntax stylistic devices, repetition, polysyndeton, inversion, function.

УДК 81'253=112.2=161.2

Онопрієнко А.О., студ.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**НІМЕЦЬКОМОВНИЙ ДІАЛОГ У
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНОМУ ТА
ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ ВИМІРАХ
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІАЛОГІЧНОГО
МОВЛЕННЯ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

Стаття окреслює основні ознаки німецькомовного діалогу в прагмалінгвістичному висвітленні. Особливості перекладу діалогічного мовлення з німецької мови визначаються з урахуванням